

*W księgach spoczywa duch wszystkich czasów przeszłych, słyszalny
i wyraźny głos przeszłości. [...]*
*Wszystko, czego ludzkość dokonała, co przemyślała, zdobyła, czym była –
wszystko to spoczywa niby zaklęcia w kartkach ksiąg.*

Thomas Carlyle

STO LAT NA WIEJSKIEJ 1919-2019

Jubileuszowe Seminarium z okazji stulecia Biblioteki Sejmowej

(Warszawa, 26 września 2019 r.)

Przeszłość odzwierciedla się niemal w każdym przedmiocie i zjawisku, które trwa do dziś. W konsekwencji nośnikiem pamięci o przeszłości mogą być również same daty. Podtrzymują one pamięć o minionych wydarzeniach, dzięki obyczajowi świętowania rocznic¹. I tak, bieg wydarzeń historycznych sprawił, że w 2019 r. przypada 100. rocznica utworzenia Biblioteki Sejmowej, najstarszej jednostki organizacyjnej Kancelarii Sejmu, świadka odrodzenia państwowości polskiej, od początku swego istnienia niezmiennie służącej potrzebom polskich izb ustawodawczych.

Powstanie Biblioteki Sejmowej splata się z odzyskaniem przez Polskę niepodległości w 1918 r. oraz z wyborami do Sejmu Ustawodawczego w 1919 r. Już w marcu tegoż roku, miesiąc od ukonstytuowania się pierwszego Sejmu w odrodzonej Polsce, poseł Jan Dąbski wraz z grupą posłów PSL „Piast” zwrócił się do marszałka Sejmu z wnioskiem o „utworzenie biblioteki Sejmowej, zaopatrzenie jej w dzieła na razie najkonieczniejsze i stopniowe jej powiększanie”. Wniosek ten stanowił wyraz uświadomionej potrzeby i troski ustawodawców o zorganizowanie zaplecza naukowego i dokumentacyjnego niezbędnego przy pracach legislacyjnych mających nadać kształt odradzającemu się państwu. Nie bez znaczenia było również doświadczenie parlamentarne kilku spośród posłów wnioskodawców, którzy wcześniej zasiadali w austriackiej Radzie Państwa oraz w Sejmie

¹ M. Kula: *Nośniki pamięci historycznej*. Warszawa 2002, s. 7-8.

Krajowym galicyjskim². Kancelaria tego Sejmu wśród wielu agend administracyjnych mieściła także bibliotekę, którą uznać można za pierwszą polską bibliotekę parlamentarną. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości część jej księgozbioru została włączona do zbiorów Biblioteki Sejmowej.

Biblioteka Sejmowa była i jest nierozzerwalnie związana z siedzibą Sejmu, co determinuje jej status i tożsamość. Można stwierdzić, że jest świadkiem dziejów polskiego parlamentaryzmu i dzieli jego losy. W okresie międzywojennym, po licznych zmianach organizacyjnych, pełniła funkcję zarówno biblioteki, jak i archiwum Sejmu oraz Senatu, wykonując także prace o charakterze analityczno-eksperckim, znacznie wykraczające poza zadania biblioteczne. Już wówczas stanowiła dynamiczną placówkę informacyjno-naukową, znakomicie przystosowaną do zaspakajania potrzeb obu izb parlamentu. Prawie doszczętnie zniszczona w czasie II wojny światowej, ponownie podjęła działalność jesienią 1946 r., odbudowując niemal od podstaw swój księgozbiór.

W obecnym kształcie organizacyjnym nawiązuje do okresu II Rzeczypospolitej, pełniąc funkcję biblioteki, archiwum oraz muzeum. Posiada systematycznie rozbudowywany, bogaty księgozbiór wydawnictw o tematyce prawnej, społecznej, ekonomicznej i historycznej. Zarówno zbiory, w tym cenne archiwalia i muzea, jak i usługi dostępne są dla parlamentarzystów oraz dla pracowników urzędów i instytucji państwowych, a także ludzi nauki i wszystkich zainteresowanych problematyką prawno-polityczną. Biblioteka Sejmowa angażuje się także w upowszechnianie pamięci o tradycji polskiego parlamentaryzmu. Organizuje wystawy historyczne, konferencje naukowe, wydaje publikacje, prowadzi cyfrowe repozytoria. Swą pozycję zawdzięcza wysiłkowi kilku pokoleń, które podejmując trud jej założenia i prowadzenia, kierowały się ideą służby publicznej.

W roku stulecia Dyrekcja Biblioteki Sejmowej, pragnąc podkreślić wyjątkowy charakter jubileuszu, zaprosiła szerokie grono osób związanych ze światem bibliotek oraz archiwów zarówno polskich, jak i zagranicznych na uroczyste seminarium poświęcone zagadnieniom związanym z tradycyjnymi i nowoczesnymi formami przechowywania zasobów bibliotecznych oraz archiwalnych. Zaproszenie przyjęli przedstawiciele bibliotek parlamentarnych oraz służb badawczych parlamentów Austrii, Czech, Słowacji i Węgier, a także polskich bibliotek, archiwów, muzeów oraz innych instytucji kultury. Seminarium zgromadziło licznych słuchaczy – zarówno pracowników Kancelarii Sejmu, jak i Senatu, użytkowników Biblioteki oraz osoby w różnoraki sposób z nią związane, a także jej byłych, niejednokrotnie wieloletnich pracowników.

Uroczyste Seminarium odbyło się w dniu 26 września 2019 r. w Sali Kolumnowej im. Kazimierza Pużaka, w głównym gmachu Sejmu³. Wydarzenie swym honorowym patronatem objęła Marszałek Sejmu Elżbieta Witek. Wśród gości honorowych obecna była wicemarszałek Sejmu Małgorzata Gosiewska, szef Kancelarii Sejmu Agnieszka Kaczmarska oraz szef Kancelarii Senatu Jakub Kowalski, a także zastępcy szefa Kancelarii Sejmu – Dariusz Salamończyk i Adam Podgórski.

Marszałkowie obu izb parlamentu wystosowali z tej okazji uroczyste listy gratulacyjne. Marszałek Sejmu Elżbieta Witek, w liście odczytanym przez wicemar-

² W. Kulisiewicz: *100 lat Biblioteki Sejmowej. Tradycja i nowoczesność*. W: *Sto lat na Wiejskiej. Biblioteka Sejmowa 1919-2019*. Warszawa 2019, s. 15-16.

³ Relacja wideo z wydarzenia dostępna jest na stronie internetowej – <https://www.sejm.gov.pl>.

szalek Małgorzatę Gosiewską, wskazała na długą tradycję Biblioteki Sejmowej, która jest najstarszą jednostką organizacyjną wspierającą swą działalnością Sejm, Senat oraz ich organy. Zwróciła też uwagę na niezmiennosc charakteru Biblioteki, która w obecnym kształcie nawiązuje do okresu II Rzeczypospolitej i nadal „po 100 latach istnienia jej misją pozostaje wspieranie procesu legislacyjnego [...], jego dokumentowanie oraz udostępnianie dokumentów powstałych w toku działalności Sejmu i Senatu”. Podkreśliła też wagę Biblioteki Sejmowej jako „cennego w kraju i za granicą centrum edukacji o polskim parlamentarzmie, które od dekad popularyzuje jego historię”. Marszałek Senatu Stanisław Karczewski, w liście odczytanym przez szefa Kancelarii Senatu Jakuba Kowalskiego, wskazał na bogactwo oraz unikalny charakter zbiorów księżnicy, w tym tych szczególnie cennych, o historycznym znaczeniu, jak dzieła sztuki, dokumenty, numizmaty i fotografie obrazujące historię polskiego parlamentaryzmu, zgromadzone w Wydziale Muzealiów. „Biblioteka Sejmowa jest jednym z tych miejsc, w którym dokonania przeszłych pokoleń zaklęte w księgach, rycinach, czy drukach ulotnych służą dzisiejszemu pokoleniu” – napisał w swym liście. Zaznaczył też, że taki jubileusz skłania nie tylko do refleksji nad przeszłością, ale przede wszystkim stanowi inspirację do działań mających na celu upowszechnianie wiedzy przyszłym pokoleniom.

Seminarium uroczyste otworzył Wojciech Kulisiewicz, wieloletni dyrektor Biblioteki Sejmowej. W swym wystąpieniu podzielił się refleksjami na temat ostatnich trzech dekad funkcjonowania placówki, naznaczonych wieloma zmianami mającymi na celu dostosowanie jej działalności do wymogów współczesnego społeczeństwa informacyjnego. Wśród największych osiągnięć tego okresu wskazał automatyzację – wdrożenie zintegrowanego systemu bibliotecznego, retrokonwersję oraz stworzenie własnego, precyzyjnego języka informacyjno-wyszukiwawczego opartego na teaurusie Parlamentu Europejskiego, który po wejściu Polski do Unii Europejskiej stał się podstawą oficjalnej polskiej wersji teaurusu EuroVoc. Wspomniał też o rozbudowie księgozbioru oraz wprowadzeniu nowych źródeł informacji służących użytkownikom. Dyrektor zaakcentował również rolę Biblioteki jako archiwum, przypominając, iż włączenie w 1993 r. w jej struktury Archiwum Sejmu było świadomym nawiązaniem do tradycji przedwojennej, kiedy to Biblioteka tworzyła jedną jednostkę wraz z zasobami archiwalnymi. Wyeksponował również funkcję Biblioteki jako muzeum, które nie tylko gromadzi, opracowuje i konserwuje artefakty związane z historią polskiego parlamentaryzmu, ale też prowadzi działalność wystawienniczą, naukową i wydawniczą, będąc zarówno depozytariuszem, jak i krzewicielem pamięci o polskim parlamentarzmie. Na zakończenie zaprosił gości do obejrzenia krótkiego filmu dokumentalnego, zrealizowanego z okazji jubileuszu 100-lecia Biblioteki Sejmowej, ukazującego dzieje Biblioteki, proces kształtowania zbiorów, ich wyjątkowy charakter oraz różnorodne formy działalności placówki – informacyjną, dokumentacyjną, wydawniczą oraz muzealniczą, a także jej rolę jako komórki organizacyjnej Kancelarii Sejmu, stanowiącej zaplecze naukowe i dokumentacyjne obu izb parlamentu.

Jubileusz stał się też inspiracją dla przygotowania okolicznościowej publikacji – *Sto lat na Wiejskiej. Biblioteka Sejmowa 1919-2019*, którą zgromadzeni goście otrzymali w podarunku. Pragnieniem jej autorów było krótkie ukazanie losów oraz dorobku Biblioteki nierozzerwalnie związanych z siedzibą Sejmu przy ul. Wiej-

skiej. Wszystkie teksty zamieszczone w tomie pod redakcją dr. Wiesława Staśkiewicza, wicedyrektora Biblioteki Sejmowej, wyszły spod pióra jej pracowników, a ich różnorodność w pełni odzwierciedla złożoność i wielokierunkowość działań Biblioteki. Pomieszczone w niej treści, a także liczne fotografie pozwalają zachować miniony oraz obecny obraz ksiąźnicy, a także pamięć o ludziach, którzy ją tworzyli. Wyjątkową szatę graficzną publikacja zawdzięcza Maciejowi Buszewiczowi, profesorowi zwyczajnemu Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, jednemu z najbardziej cenionych grafików polskich.

Podczas sesji otwierającej seminarium głos zabrała również Elisabeth Dietrich-Schultz, dyrektor Austriackiej Biblioteki Parlamentarnej, obchodzącej w tym roku 150-lecie swego istnienia. W wystąpieniu, kreśląc rys historyczny oraz profil działalności kierowanej przez siebie placówki, szczególny akcent położyła na aspekt współpracy między bibliotekami parlamentarnymi Europy Środkowej, wskazując na wieloletnie, sięgające lat 70. XX w., współdziałanie pomiędzy Austrią a państwami Grupy Wyszehradzkiej. Efektem tych działań jest Europejskie Centrum Badań i Dokumentacji Parlamentarnej (European Centre for Parliamentary Research and Documentation) – platforma stworzona pod patronatem Parlamentu Europejskiego oraz Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, stanowiąca jedno z najpoważniejszych osiągnięć europejskiej współpracy (nowoczesna strona internetowa, seminaria, publikacje) zrzeszająca kilkadziesiąt izb parlamentarnych z ponad 50 państw oraz – biblioteka cyfrowa parlamentów Grupy Wyszehradzkiej oraz Austrii (V4 Digital Parliamentary Library+) – kolejna platforma współpracy międzyparlamentarnej, uruchomiona w 2012 r., oferująca dostęp do dokumentów parlamentarnych krajów V4 oraz Austrii, a także informacje z zakresu historii parlamentaryzmu tych państw, jak i jego współczesny obraz.

Elisabeth Dietrich-Schulz przekazała w darze dla Biblioteki Sejmowej odnalezione przez siebie w zbiorach ksiąźnicy parlamentu austriackiego relacje Marka Twaina z pobytu w Wiedniu, które po latach zapomnienia, dzięki jej staraniom zostały opublikowane w formie książkowej (wraz z audiobookiem) i zatytułowane „Reportagen aus dem Reichsrat 1898/1899”. Pisarz, któremu światowy rozgłos przyniosły opowiadania o przygodach Tomka Sawyera i Hucka Finna, był również kronikarzem swoich czasów. U schyłku XIX w. spędził dwa lata w stolicy imperium Habsburgów, obserwując i dokumentując prace parlamentarne w Radzie Państwa. Jego relacje stanowią krytyczny, lecz niepozbawiony humoru opis i komentarz do ówczesnych sesji parlamentu. Dietrich-Schulz podarowała również faksymile dokumentów z lat 20. XX w. dotyczących współpracy między Polską a Austrią, zaczerpnięte z austriackich archiwów włączonych przed kilkoma laty do Biblioteki Parlamentu Austrii oraz księgę wydaną z okazji jubileuszu 150-lecia istnienia Austriackiej Biblioteki Parlamentarnej. Podkreślając długoletnie dobre relacje między naszymi krajami, wskazała na obecność w Polsce sześciu Bibliotek Austriackich, powołanych na podstawie porozumienia między Austrią a polskimi bibliotekami uniwersyteckimi, które stanowią piękne przykłady dialogu europejskiego.

Kolejna sesja seminarium poświęcona była zagadnieniom archiwistyki – problemom gromadzenia, przechowywania oraz udostępniania dokumentów. Moderatorem tej części spotkania była Agata Karwowska-Sokołowska, dyrektor Biura Analiz, Dokumentacji i Korespondencji Kancelarii Senatu.

Sesję otworzyło wystąpienie Magdy Gałach, dyrektora Departamentu Kształtowania Narodowego Zasobu Archiwalnego w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych (w tym roku również obchodzących stulecie istnienia). W referacie *Przechowywanie w archiwach – tradycja i nowoczesność* ukazała, w jakim zakresie te dwa elementy przenikają się w funkcjonowaniu archiwów państwowych. Wskazała na wyzwania stojące przed archiwami państwowymi, związane głównie z powiększającym się w ostatnich latach zasobem archiwaliów, takie jak – program rozbudowy infrastruktury archiwów państwowych, zapewnienie bezpieczeństwa przechowywania dokumentów zarówno tradycyjnych, jak i cyfrowych, budowa systemu archiwizacji dokumentów cyfrowych „Archiwum Dokumentów Elektronicznych”, umożliwiającego sprawne przejmowanie i zarządzanie materiałami archiwalnymi w postaci elektronicznej, a także budowanie nowoczesnych serwerowni zapewniających bezpieczeństwo przejmowanym materiałom elektronicznym oraz zdigitalizowanym kopiom materiałów archiwalnych w postaci papierowej.

Następnie głos zabrała Teresa Gallewicz-Dołowa, kierownik Sekcji Kształtowania i Ewidencji Zasobu Archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej. W wystąpieniu *IPN – wyzwania z zakresu gromadzenia i przechowywania zasobu* wykazała, iż wspólnym mianownikiem owych wyzwań jest suma trzech pojęć, jakimi są – czas (walka z jego upływem), miejsce (kończąca się przestrzeń gromadzenia) oraz ustawa określająca działanie tej instytucji (problem z dookreśleniem podmiotów oraz rodzaju dokumentów przekazywanych do archiwum). Zaprezentowała też autorski projekt Instytutu – „Archiwum pełne pamięci”. Jego idea jest zachęcanie osób prywatnych do podzielenia się i przekazania do zasobu Archiwum swoich dokumentów, które pozwolą utrwalić pamięć o losach Polski i Polaków w ubiegłym stuleciu oraz współtworzyć pamięć narodu.

Z ramienia Kancelarii Senatu, głos zabrała Justyna Orysiak, dyrektor Biura Archiwizacji i Zarządzania Dokumentacją Kancelarii Senatu. Prezentacja zatytułowana *Od dokumentacji analogowej do elektronicznego zarządzania dokumentacją w Archiwum Senatu* poświęcona była zagadnieniom wdrażania w Kancelarii Senatu elektronicznego systemu zarządzania dokumentacją (EZD), który ma zastąpić papierowe akta spraw, najpierw w trybie wspomagającym, by z czasem stać się podstawowym systemem wykonywania czynności kancelaryjnych. Oznacza to, że wszystkie te czynności realizowane będą również w systemie EZD na naturalnym dokumencie elektronicznym. Dokumenty elektroniczne, którymi posługują się nie tylko pracownicy Kancelarii, ale także senatorowie, podlegają archiwizacji cyfrowej (zamiast archiwum – moduł systemu teleinformatycznego). Obecnie Kancelaria prowadzi kilkadziesiąt spraw, dla których nie powstaje już teczka aktowa, a sprawy realizowane są wyłącznie w systemie teleinformatycznym. Biuro zabiega o włączenie do tego obiegu kolejnych procesów, łącznie z obsługą procesu legislacyjnego oraz gromadzeniem dokumentacji posiedzeń Senatu i jego organów. Archiwum Senatu zarządza zarówno dokumentacją tradycyjną, jak i dokumentem elektronicznym.

Sesję poświęconą archiwom zamknęło wystąpienie Bartosza Borkowskiego reprezentującego Dział Nadzoru nad Narastającym Zasobem Archiwalnym Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie oraz kanał w serwisie internetowym YouTube – „Oblicza XX w.”, którego jest założycielem. Tematem prze-

wodnim jego referatu były *Dobre praktyki w archiwizowaniu dokumentacji cyfrowej*. Podczas prezentacji zapoznał uczestników ze skutecznymi metodami zabezpieczania materiałów, nie tylko dokumentów pisanych, ale również fotografii oraz plików audiowizualnych. Omówił też tradycyjne oraz nowoczesne nośniki dla danych zapisanych cyfrowo, wskazując ich mocne strony oraz niebezpieczeństwa związane z ich stosowaniem. W podsumowaniu wystąpienia, podkreślając jak istotne znaczenie dla zachowywania dokumentów ma przenoszenie ich ze starych nośników na coraz nowsze, przywołał fragment z *Mistrza i Małgorzaty* Bułhakowa, w którym mistrz mówi – „skoro nie ma dokumentu, to nie ma również człowieka”. Słowa te wydają się trafnym podsumowaniem sesji poświęconej problemom współczesnej archiwistyki.

Następna sesja Seminarium poświęcona została zagadnieniom cyfryzacji zbiorów bibliotecznych oraz nowym formom ich udostępniania. Moderatorem tej części obrad był Błażej Popławski, wicedyrektor Biblioteki Sejmowej.

Pierwszym prelegentem był Jędrzej Leśniewski, dyrektor Biblioteki Politechniki Wrocławskiej oraz wykładowca tej uczelni. W wystąpieniu *Biblioteka bez książki. Wpływ cyfryzacji na pracę bibliotekarzy* zwrócił uwagę na konieczność zmiany paradygmatu w pojmowaniu roli biblioteki we współczesnym, dynamicznym świecie, w którym najistotniejszy jest czas dotarcia do informacji, a nie do samej książki jako obiektu bibliotecznego oraz udostępnienie tej informacji w miejscu i w czasie wybranym przez użytkownika. Wykazał, że biblioteka uczelni technicznej może z powodzeniem funkcjonować bez książki drukowanej. Obserwacja rynku potrzeb użytkowników, jak i możliwości, jakich dostarcza rozwijający się świat usług informacyjnych – powodują przesunięcie wydatków publicznych na zasoby elektroniczne i rozwijanie infrastruktury teleinformatycznej. Realizacją tej koncepcji jest powołany do życia przez Politechnikę Wrocławską projekt „Bibliotech” – nowoczesne centrum wiedzy, daleko wykraczające poza funkcje klasycznej biblioteki naukowej. Obejmuje ono nowoczesną bibliotekę cyfrową wraz z jednostkami informacji patentowej, normalizacyjnej, informacji o nowych technologiach oraz zespół laboratoriów prowadzących badania w obszarze pozyskiwania, gromadzenia, przetwarzania i udostępniania danych. Centrum wspiera prowadzenie prac badawczych w dziedzinie nauk ścisłych i technicznych oraz zapewnia dostęp do wyników tych prac przedsiębiorstwom. Podkreślił też, że zmiana roli biblioteki pociąga za sobą również zmianę roli bibliotekarza. W przypadku bibliotek akademickich, szczególny nacisk w jego pracy położony zostaje na wykonywanie analiz nauko- i bibliometrycznych, wspieranie użytkowników w wykorzystaniu menedżerów bibliografii, zabieganie o użytkownika oraz zapewnienie mu błyskawicznego dostępu do profesjonalnie opisanych zasobów, a tym samym odejście od ochrony zbiorów w ich fizycznej postaci na rzecz „rozdawnictwa zasobów”. Niezwykle istotna jest otwartość na zmianę, projekty ogólnopolskie oraz sprawne zarządzanie zbiorami danych. W nowej rzeczywistości bibliotekarz staje się przewodnikiem po świecie informacji i wsparciem w realizacji potrzeb informacyjnych użytkownika. Kończąc wystąpienie, nawiązał do dyrektywy unijnej o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego (re-use), którą wspiera część uczelni, w tym Politechnika Wrocławska realizując projekt „Atlas Zasobów Otwartej Nauki” (AZON), pozwalający na otwarte korzystanie z zasobów różnych uczelni nie tylko ludziom nauki, ale i wszystkim zainteresowanym.

Następnie głos zabrała Katarzyna Ślaska, wicedyrektor ds. zbiorów specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Podczas prezentacji *Pomiędzy biblioteką a uczelnią – akademickie repozytoria cyfrowe w Polsce i za granicą* omówiła miejsce i rolę repozytoriów cyfrowych w procesach badawczych oraz we współczesnej komunikacji naukowej. Wskazała na różnice w zakresie pojęciowym między biblioteką cyfrową (elektroniczne rozszerzenie usług bibliotecznych, udostępnianie publikacji posiadanych przez daną bibliotekę) a repozytorium cyfrowym (magazyn depozytowy dokumentów cyfrowych, gromadzenie i rozpowszechnianie dorobku intelektualnego konkretnej społeczności naukowej lub instytucji). Scharakteryzowała też relacje łączące repozytoria i biblioteki oraz kategorie gromadzonych przez nie dokumentów (poza książkami i artykułami naukowymi – różne wersje tego samego tekstu i wersje pośrednie dokumentujące etapy pracy, preprinty i postprinty, surowe dane badawcze, kody programów komputerowych, notatki z badań, zdjęcia, pliki pomocnicze, filmy i nagrania dokumentujące prace naukowe, pliki muzyczne). Wskazała na cele tworzenia repozytoriów cyfrowych – przechowywanie i archiwizację prac naukowych, dokumentację procesu badawczego oraz skrócenie procesu publikacyjnego, co umożliwiłoby szybkie dzielenie się wynikami prac badawczych. Ma to istotne znaczenie szczególnie w naukach ścisłych, gdyż daje szansę na większą liczbę cytowań. Zaprezentowała największe polskie repozytoria cyfrowe: Politechniki Warszawskiej, Instytutów Naukowych Polskiej Akademii Nauk (RCIN), Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (AMUR), Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Krakowskiej (SUW) i Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego oraz zagraniczne, nieporównanie obszerniejsze, mające długą tradycję, takie jak – Oxford University oraz Stanford University, będące wirtualnymi przestrzeniami współpracy zarówno pojedynczych naukowców, jak i całych zespołów badawczych. Na zakończenie naświetliła także sposoby wyszukiwania w nich informacji.

Kolejnym prelegentem był Tomasz Gruszkowski, kierownik Zakładu Zbiorów Cyfrowych Biblioteki Narodowej. W wystąpieniu *Nowoczesne udostępnianie zasobów bibliotecznych w Bibliotece Narodowej* wskazał na konieczność dostosowania się bibliotek do nowoczesnych wymogów użytkowników – dostępności do „wszystkiego i zawsze”. Odwołał się przy tym do kilku spośród wyzwań zawartych w dokumencie IFLA, zatytułowanym „Globalna Wizja”, stanowiącym źródło inspiracji dla podejmowanych działań. W odpowiedzi na te wyzwania, Biblioteka Narodowa podążając za zmianami technologicznymi pragnie maksymalizować dostęp do dziedzictwa piśmienniczego. Nie zapominając o tradycyjnych formach udostępniania, dokonuje masowej digitalizacji zbiorów, przy zachowaniu wysokiej jakości odwzorowania. Biblioteka stworzyła nowy interfejs prezentujący obecnie miliony obiektów (dane dostępne za pośrednictwem API). Udostępnia znaczącą część utworów znajdujących się w domenie publicznej. W bibliotece cyfrowej POLONA (obecnie najnowocześniejszym tego typu portalu w Polsce i jednym z najnowocześniejszych na świecie) prezentuje zasób zdigitalizowanego piśmiennictwa polskiego, m.in. stare druki, książki z XIX i XX w., ryciny, druki ulotne, nuty, rękopisy, zbiory kartograficzne oraz czasopisma wraz ze wszystkimi danymi dotyczącymi tych obiektów oraz możliwością łatwego pobierania wysokiej jakości obrazów (pliki cyfrowe w otwartych formatach dostępne do pobrania za darmo, bez ograniczeń), a za pośrednictwem systemu

„Academica” (cyfrowej wypożyczalni publikacji naukowych pełniącej także funkcję biblioteki cyfrowej) udostępnia zbiory spoza domeny publicznej, chronione prawem autorskim. Ponadto Biblioteka Narodowa udostępnia wszelkie dane bibliograficzne w sposób w pełni otwarty. Podsumowując wystąpienie podkreślił, iż obecne przyspieszenie tempa życia sprawia, że trudno jest nadążyć za oczekiwaniami, co dobrze ilustrują przywołane w prezentacji słowa, zaczerpnięte z *Alicji po drugiej stronie lustra* Lewisa Carrolla – „Bo widzisz, TUTAJ musisz biec tak szybko, jak tylko potrafisz, żeby zostać w tam samym miejscu. A jak chcesz dostać się w inne miejsce, musisz biec dwa razy szybciej!”.

Kolejne wystąpienie należało do Aleksandry Losik-Sidorskiej – kierownika Działu Udostępniania Zbiorów Biblioteki Kórnickiej PAN. W wystąpieniu *Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk – Biblioteki Kórnickiej* przedstawiła założenia projektu unijnego „Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Kórnickiej”, którego celem było wprowadzenie nowego sposobu udostępniania zbiorów, czyniącego z biblioteki nowoczesną placówkę dostosowaną do wymogów współczesnych użytkowników. Realizacja projektu wymagała przewartościowania w podejściu do digitalizacji, gdyż jej celem było nie tyle uzyskanie przestrzeni w sieci umożliwiającej udostępnianie zbiorów, a przede wszystkim zintegrowanie w jednym procesie opracowania, konserwacji i digitalizacji, a następnie zaopatrzenie wszystkich tych obiektów w takie metadane i narzędzia do wyszukiwania, które pozwolą na korzystanie ze zbiorów również osobom spoza środowiska naukowego. W ramach projektu udostępniono najstarsze i najcenniejsze zbiory, które wymagają szczególnej dbałości o ich zachowanie: rękopisy średniowieczne do 1530 r., dokumenty pergaminowe do 1530 r., rękopisy staropolskie (XVI-XVIII w.), inkunabuły (druki XV-wieczne), obiekty z początków drukarstwa polskiego (XVI w.) oraz zbiory kartograficzne. Digitalizacji poddano także muzea – malarstwo oraz dokumenty ikonograficzne, prezentowane w siedzibie rodu Działyńskich, „w której zachował się wystrój nadany jej przez właścicieli”. Wyzwaniem była nie tylko konserwacja zachowawcza niezwykle cennych obiektów, ale też uwzględnienie w procesie digitalizacji potrzeb środowiska naukowego, które poza zwiększeniem jakości odwzorowania oryginału, oczekuje także odpowiedzi na coraz bardziej rozbudowane pytania badawcze (informacja o cechach fizycznych, takich jak np. papier czy znaki wodne). Wychojąc naprzeciw oczekiwaniom, do opracowania zbiorów zostali zatrudnieni przedstawiciele środowiska naukowego (co zaowocowało dodatkowo odnalezieniem XV-wiecznego ksylografu *Ars moriendi* – jednej z dwóch zachowanych w Polsce książek ksylograficznych (blokowych), w której zarówno obrazy, jak i tekst objaśniający odbite zostały z jednego klocka drzeworytniczego). Stworzono także autorski system udostępniania – „Platformę Cyfrową Biblioteki Kórnickiej” – odpowiadający wymogom użytkowników tej placówki, która służy nie tylko środowisku naukowemu, ale też wszystkim pragnącym poszerzać swoją wiedzę.

Sesję zamknęło wystąpienie Tadeusza Sławeckiego, dyrektora Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, byłego posła na Sejm II, V i VI kadencji – *Narodowy zasób biblioteczny w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie*, w którym przedstawił kolekcję zbiorów specjalnych z księgozbioru H. Łopacińskiego, które w 2019 r. zostały zaliczone do Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Podkreślił, iż Biblioteka w Lu-

blinie jest pierwszą biblioteką na Lubelszczyźnie, której zbiory specjalne – łącznie 5479 jednostek, co stanowi niespełna 1% całości zbiorów biblioteki – zyskały miano zabytków mających szczególną wartość dla dziedzictwa narodowego. Podczas wystąpienia zaprezentował kilka znaczących egzemplarzy z kolekcji, w której skład wchodzi: rękopisy, stare druki, kartografia, grafiki, dokumenty życia społecznego, pocztówki oraz fotografie. Wśród przedstawionych cymeliów były m.in.: tzw. paski Łopacińskiego – fragment rękopisu polskiego, prawdopodobnie kazania lub komentarza do liturgii Bożego Narodzenia z XIV w.; dokument króla Władysława Jagiełły ustanawiający wtorkowe targi w Wąwolnicy z pocz. XV w.; *Cronica Polonica* z pocz. XVI w., której zasadniczą część stanowi XIV-wieczna *Kronika Dzierzwy*; starodruk Jakoba Lochera – *Sand Parysa Krolowica Trojańskiego* z XVI w. – najstarszy drukowany utwór dramatyczny w języku polskim, zachowany tylko w jednym egzemplarzu; kompendium wiedzy lekarsko-przyrodniczej Stefana Falimirza – *O ziołach i o mocy ich* z XVI w. oraz „Plan miasta Lublina” Karola Bekiewicza z XVII w. Omówił także projekt „e-usługa OMNIS”, dzięki któremu połączono katalogi bibliotek, takich jak Biblioteka Narodowa, Biblioteka Jagiellońska, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach oraz prezentowana – Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. Pozwala on także na przeszukanie Archiwum Instytutu Literackiego Kultura w Maisons-Laffitte, bibliografii różnych typów, poloniców XVI-XVIII w. z bibliotek rzymskich oraz innych zasobów bibliotek współpracujących z Biblioteką Narodową.

Dyrektor Tadeusz Sławecki uhonorował Bibliotekę Sejmową, przekazując na ręce dyrektora Wojciecha Kulisiewicza jubileuszowy medal pamiątkowy wybitny przez Mennicę Polską z okazji 110. rocznicy powstania Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. W załączeniu wystosował list gratulacyjny, w którym podkreślając unikalność Biblioteki Sejmowej jako świadka II i III Rzeczypospolitej, zaznaczył, iż jest ona nie tylko źródłem wiedzy, ale przede wszystkim „miejszem oparcia dla tych, którzy pamiętając o przeszłości kształtują teraźniejszość z myślą o przyszłości”.

Na zakończenie sesji wyjątkową laudacją na cześć dyrektora Wojciecha Kulisiewicza, w której podkreślono jego niezwykłą erudycję, wiedzę, kulturę, a także otwartość na nowe rozwiązania, wygłosiła w imieniu byłych oraz obecnych pracowników Biblioteki Sejmowej Ewa Chmielewska-Gorczyca, wieloletni pracownik, twórca systemu tezaurusów Biblioteki Sejmowej.

Ostatnia sesja prowadzona przez Wojciecha Kulisiewicza, dyrektora Biblioteki Sejmowej, poświęcona została zarówno tradycyjnym, jak i nowoczesnym formom udostępniania zbiorów.

Otworzył ją referat Julii Włodarczyk, reprezentującej Główną Bibliotekę Lekarską im. Stanisława Konopki w Warszawie, zatytułowany *Droga do Narodowego Instytutu Historii Medycyny*. W wystąpieniu przedstawiła wizjonerską koncepcję centralnej biblioteki medycznej i muzeum lekarskiego autorstwa Stanisława Konopki – lekarza, profesora historii medycyny, bibliografa, wreszcie inicjatora powołania Głównej Biblioteki Lekarskiej, której był pierwszym dyrektorem. Omówiła realizację tej koncepcji oraz zaprezentowała plany Biblioteki zmierzające do rozwinięcia wizji dyrektora Konopki poprzez utworzenie Narodowego Instytutu Historii Medycyny. Stanowiłby on realizację wizji biblioteki jako warsztatu ba-

dawczego, w pełni wykorzystującego swoje zasoby w celu kształcenia kolejnych adeptów sztuki medycznej w Polsce. Wobec braku w Polsce placówki o randze instytutu poświęconego zagadnieniom medycyny, powołanie takiej instytucji w oparciu o Główną Bibliotekę Lekarską wypełniłoby tę lukę. Ośrodek aktywizowałby prace naukowo-badawcze korzystając z najnowszych publikacji z zakresu nauk medycznych oraz materiałów historycznych, przyczyniając się do rozwoju wiedzy i doskonalenia medycyny w naszym kraju. Powstanie instytutu odegrałoby istotną rolę w procesie kształcenia studentów nauk medycznych, współpracy międzyuczelnianej i międzynarodowej oraz gromadzenia zasobów. Zgromadzone przez Bibliotekę zbiory muzealne stałyby się integralną częścią instytutu i mogłyby zostać w pełni spożytkowane, jako narzędzie naukowo-badawcze i dydaktyczne. Można przypuszczać, że powołanie takiego instytutu byłoby realizacją wizji prof. Stanisława Konopki.

Następnie głos zabrał Mariusz Dworsatschek reprezentujący Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Podczas wystąpienia *Zbiory Ossolineum – między Lwowem i Wrocławiem* ukazał losy zbiorów bibliotecznych i muzealnych gromadzonych w działającym we Lwowie Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. Zbiory te po II wojnie światowej zostały rozdzielone, wskutek ówczesnych decyzji w znakomitej większości pozostały we Lwowie, a tylko mała ich część została przewieziona do Wrocławia. Podzielone kolekcje zbiorów o istotnym znaczeniu kulturalnym i naukowym funkcjonowały w dwóch krajach w odmienny sposób – miały inny status, dostępność i warunki przechowywania. Po 1989 r. problem pozostawionych dóbr kultury znalazł swój wyraz we wnioskach rewindykacyjnych i stał się przedmiotem rozmów polsko-ukraińskich w ramach komisji międzyrządowej. Kluczowe znaczenie miały działania podejmowane ze strony samego Ossolineum, które nawiązało dobre stosunki z Lwowską Narodową Naukową Biblioteką Ukrainy im. W. Stefanyka. Kolejne umowy zaowocowały trwającym od 2004 r. procesem digitalizacji zbiorów we Lwowie, dzięki któremu pozyskano dotychczas ponad 4,5 mln skanów rękopisów, czasopism i rysunków. Jak zauważył Dworsatschek, program digitalizacyjny stanowi formę cyfrowego łączenia rozdzielonych kolekcji. Aby przezwyciężyć skutki podziału zbiorów, podjęto także współpracę przy projektach badawczych i wydawniczych zmierzających do opracowania poszczególnych kolekcji. Podkreślił też działania Ossolineum na rzecz poprawy warunków przechowywania jego historycznych zbiorów, takie jak wsparcie dla prowadzonych we Lwowie remontów budynków i wyodrębniania polskich kolekcji.

Kolejno głos zabrały – Anna Gruszecka dyrektor Biblioteki Raczyńskich oraz Agnieszka Łuczak, pełnomocnik biblioteki ds. zbiorów specjalnych i muzeum Biblioteki Raczyńskich. W wystąpieniu *Konserwacja i digitalizacja cennych zasobów bibliotecznych finansowana w ramach projektu „Modernizacja budynku Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu”* zaprezentowały plan zabezpieczenia i zachowania cennych zasobów Biblioteki Raczyńskich, który realizowany jest w ramach prowadzonego od 2017 r. projektu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz poprawy dostępności do dóbr i usług kultury poprzez rozwijanie infrastruktury i polepszenie warunków funkcjonowania instytucji kultury. W ramach projektu modernizacji poddano historyczny budynek Biblioteki Raczyńskich, ufundowanej w 1829 r. przez hrabiego Edwarda Raczyńskiego. Gmach ten, wzorowany na wschodniej fasadzie Luwru, był pierwszym na ziemiach polskich budynkiem wzniesionym specjalnie

na cele biblioteczne. Po modernizacji ma powrócić do pełnienia swej pierwotnej, bibliotecznej funkcji, a także stanowić przestrzeń dla działań artystycznych i edukacyjnych. Projekt objął też konserwację i digitalizację cennych zbiorów bibliotecznych. Do konserwacji wytypowano najcenniejsze i jednocześnie najbardziej zagrożone zbiory kartograficzne, atlasy i zbiory map z XVI-XIX w., w tym m.in. pierwszy nowożytny atlas świata *Theatrum orbis terrarum* Abrahama Orteliusa, wydany w Antwerpii w 1595 r. oraz najcenniejszy w zbiorach, stanowiący unikat w skali krajowej, dziesięciotomowy atlas *Novus atlas absolutissimus* Jana Janssoniusa, wydawany w Amsterdamie w latach 1647-1658. Na zakończenie prelegentki podkreśliły, że w realizacji założeń programu, dyrekcja oraz pracownicy Biblioteki kierują się dążeniem samego fundatora, by zgromadzone zbiory zachować w jak najlepszym stanie i przekazać je następnym pokoleniom.

Ostatnie wystąpienie, kończące uroczyste seminarium, należało do Joanny Ciepłuch, starszego bibliotekarza Działu Zbiorów Głównych Centralnej Biblioteki Wojskowej. W referacie zatytułowanym *Przechowywanie zbiorów w Centralnej Bibliotece Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego* ukazała sposoby i formy przechowywania niezwykle różnorodnych, często nietypowych zbiorów Biblioteki Wojskowej, która w tym roku również obchodzi jubileusz 100-lecia istnienia. Biblioteka ta, powołana rozkazem ministra spraw wojskowych 13 czerwca 1919 r., przejęła bogaty dorobek i doświadczenia bibliotekarstwa wojskowego od czasów Szkoły Rycerskiej. W zbiorach głównych księżnicy znajdują się wydawnictwa XIX-wieczne, międzywojenna prasa wojskowa, prasa konspiracyjna, mikrofilmy oraz wydawnictwa współczesne. Najcenniejsze zaś i najciekawsze obiekty tworzą zbiory specjalne, do których należą: stare druki, rękopisy, zbiory ikonograficzne (grafiki, pocztówki, ekslibrisy, fotografie), dokumenty życia społecznego (ulotki, plakaty, afisze, znaczki), medale, muzykalia oraz zbiory kartograficzne. Joanna Ciepłuch zaznaczyła, że zabezpieczenie zbiorów o tak zróżnicowanym charakterze, formie, rozmiarze i stanie zachowania wymaga zapewnienia odpowiednich warunków i sposobów przechowywania (temperatura, światło, kontrola dostępu, bezkwasowe opakowania, pudła, teczki i fastykuły chroniące najcenniejsze obiekty, książki i czasopisma). Podkreśliła też, że zgodnie ze współczesnymi wymogami dotyczącymi ochrony zbiorów bibliotecznych, w Centralnej Bibliotece Wojskowej, w ramach konserwacji prewencyjnej zbiory są skanowane, a następnie zabezpieczane i przetwarzane na potrzeby biblioteki cyfrowej. Działa też Komisja Ochrony, Konserwacji i Digitalizacji Zbiorów, która jako ciało doradcze Dyrektora Biblioteki, podejmuje decyzje w sprawie sposobu zabezpieczania i ochrony zasobów bibliotecznych.

Miłym akcentem zakończenia obchodów było przekazanie na ręce dyrektora Wojciecha Kulisiewicza medalu przyznanego Bibliotece Sejmowej przez Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich „w dowód uznania za zasługi dla bibliotekarstwa oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich”. Wręczając odznaczenie, Joanna Paształeniec-Jarzyńska, przewodnicząca SBP, podkreśliła wkład całego pokolenia bibliotekarzy Biblioteki Sejmowej nie tylko w rozwijanie działalności biblioteki parlamentu, ale także w rozwój polskiego bibliotekarstwa oraz aktywne uczestnictwo w pracach Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Słowa wdzięczności oraz serdeczne gratulacje z okazji 27-lecia pełnienia funkcji dyrektora Biblioteki Sejmowej, w imieniu wszystkich pracowników Biblioteki przekazał dr Błażej Popławski, wicedyrektor Biblioteki Sejmowej.

Dokonując zamknięcia uroczystego seminarium, dyrektor Wojciech Kulisiewicz serdecznie podziękował wszystkim za przyjęcie zaproszenia na ten szczególnie dla Biblioteki Sejmowej jubileusz i, z właściwym sobie poczuciem humoru zapewnił, iż „mimo upływu lat starsza Pani czuje się dobrze, i ma szerokie plany dotyczące zarówno digitalizacji, jak i unowocześniania usług informacyjnych”.

Katarzyna Gralak
Biblioteka Sejmowa

Tekst wpłynął do Redakcji 13 listopada 2019 r.

„KOBIEТЫ POLSCE, POLSKA KOBIEТОM 1918-2019”

Ogólnopolska Konferencja Naukowa

(Warszawa, 19–20 listopada 2019 r.)

Sto lat temu w Polsce kobiety po raz pierwszy wzięły udział w wyborach parlamentarnych. Rocznica ta jest okazją do refleksji nad rolą kobiet w życiu politycznym, kulturalnym, naukowym i obywatelskim w różnych okresach Rzeczypospolitej, przed odzyskaniem niepodległości, w II Rzeczypospolitej, okresie II wojny światowej oraz w PRL i po 1989 r.¹

W dniach 19-20.11.2019 r. w Warszawie odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Kobiety Polsce, Polska kobietom 1918-2019”. Jej organizatorami byli: Katedra Książki i Historii Mediów Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz Polskie Towarzystwo Bibliologiczne, Oddział Warszawski, zaś partnerem Polskie Wydawnictwo Rolnicze. Organizatorzy zaplanowali następujące bloki tematyczne:

1. Polityka państwa wobec kobiet.
2. Historia ruchów kobiecych na ziemiach polskich.
3. Kobiety w ruchu ludowym i na rzecz wsi.
4. Kobiety w polityce.
5. Kobiety w konspiracji i w walce zbrojnej.
6. Kobiety w kulturze, w świecie książki, prasy i mediów.

¹ *Materiały Komitetu Organizacyjnego Konferencji*, [dostęp: 22.11.2019.]. Dostępny w WWW: http://www.lis.uw.edu.pl/badan/?page_id=974.

7. Kobiety w kręgu nauki.

8. Życie codzienne Polek w latach 1918-2019.

Debata adresowana była do szerokiego grona zainteresowanych: zarówno bibliologów, medioznawców, jak i historyków oraz socjologów. Zgłoszono 78 referatów, z czego wygłoszono 72. W konferencji wzięli udział przedstawiciele 47 ośrodków: bibliotek, uczelni wyższych, instytutów PAN i innych.

Obrady otworzył Dziekan Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW, Janusz Adamowski.

Konferencję rozpoczęły referaty w sesji plenarnej, której przewodniczył Dariusz Kuźmina (UW). Jako pierwsze wystąpiły Monika Stanny i Sylwia Michalska (PAN, Warszawa), prezentując dotychczasowe badania związane z problematyką życia kobiet na wsi. Następnie głos zabrał Robert Kotowski (UW), omawiając wychowanie dziewcząt w okresie 20-lecia międzywojennego na tle zachodzących w owym czasie przemian obyczajowych. Z kolei na temat problemów życia codziennego w latach 1948-1980, opisywanych przez kobiety w listach skierowanych do władz centralnych, mówił Dariusz Jarosz (PAN, Warszawa). Wizerunek kobiety, kreowany na łamach periodyków adresowanych do dzieci młodszych w czasach PRL przedstawiła Bogumiła Staniów (UWr). Za podstawę badawczą posłużyła referentce zawartość dwóch czasopism: „Misia” i „Świerszczyka”. Kolejny prelegent, Zbigniew Romek (Akademia Finansów i Biznesu Vistula), przedstawił sylwetkę prof. Krystyny Śreniowskiej, wieloletniej wykładowczyni, specjalistki od dziejów myśli historycznej. Natomiast o roli kobiet w kulturze Polski do wieku XIX mówiła Anna Kamler (UW). Refleksją na temat twórczości wybranych polskich pisarek współczesnych (Ewy Lipskiej, Wisławy Szymborskiej, Olgi Tokarczuk i Magdaleny Tulli) podzieliła się z obecnymi Danuta Künstler-Langner (UMK). Po wygłoszeniu tego referatu rozpoczęła się ożywiona dyskusja wokół poruszonych tematów. Szczególne zainteresowanie wśród słuchaczy wzbudziły spostrzeżenia, zawarte w wystąpieniu dotyczącym badań nad sytuacją kobiet wiejskich na przestrzeni ostatnich stu lat. Zwrócono m.in. uwagę na fakt, w jak dużym stopniu zmiany społeczno-ekonomiczne i polityczne zachodzące w Polsce wpłynęły na rolę i aktywność kobiet, mieszkających na wsi.

Po przerwie obrady toczyły się w trzech równoległych sesjach².

W sesji I, której przewodniczyła Bogumiła Staniów (UWr), wygłoszono siedem referatów. Działalność Warszawskiej Czytelni dla Kobiet Józefy Bojanowskiej i Pauliny Kuczalskiej-Reinschmit (założycielki m.in. feministycznego periodyku „Ster”) w latach 1898-1915 omówiła Agata Zawiszewska (US), podkreślając, że Czytelnia „Stanowiła ważne centrum ruchu emancypacyjnego o sympatiach lewicowych, skoncentrowanego na walce o prawa wyborcze kobiet”. O roli, jaką odegrały kobiety w świecie książki kaliskiej przełomu XIX i XX w., mówił Krzysztof Walczak (PWSZ im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu). Lata 20-lecia międzywojennego i działalność kobiet w tym czasie w zakresie rozwoju kultury polskiej stały się z kolei przedmiotem analizy Agnieszki Łuszek (UWr). Pozostając w kręgu lat międzywojnia Grażyna Lewandowicz-Nosal (Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej) zaprezentowała działalność Marii Gutry,

² Ze względu na dużą liczbę referatów, a także ograniczenia objętościowe niniejszego sprawozdania przedstawiono tylko wybrane wystąpienia.

Zofii Wędrychowskiej-Papuzińskiej i Sławy Łabanowskiej na tle funkcjonowania Biblioteki Wzorowej dla dzieci. O tym, w jaki sposób zmieniało się czytelnictwo kobiet od drugiej połowy wieku XX, opowiedziała Magdalena Paul (UW), przyjmując w swej analizie perspektywę klas społecznych według Pierre'a Bourdieu.

W sesji II, której moderatorem był Dariusz Jarosz (Instytut Historii im. T. Manteuffla PAN w Warszawie), przedstawiono sześć referatów, z czego trzy dotyczyły sylwetek wybranych kobiet, które zapisały się na kartach polskiej historii. O Zofii Kirkor-Kiedroniowej i jej działalności politycznej mówił Miłosz Skrzypek (UŚ), postać Janiny Omańkowskiej zaprezentowała Magdalena Goik (UMK w Toruniu), zaś sylwetkę Haliny Skibniewskiej przybliżyła słuchaczom Edyta Chrobaczynska-Plucińska (UP w Krakowie).

W sesji III, prowadzonej przez Adama Koziółka (Prezes Zarządu Polskiego Wydawnictwa Rolniczego), wygłoszono siedem referatów. Joanna Chłosta-Zielonka (UWM), omówiła propolską działalność społeczno-kulturalną kobiet na terenie Prus Wschodnich na początku XX w. Przełom XIX i XX w. w kontekście roli kobiet wiejskich w sferze publicznej w Polsce zainteresował natomiast Krystynę Leśniak-Moczuk (URz). O kobietach wiejskich mówiła również Justyna Zajko-Czochańska (Uniwersytet w Białymstoku), analizując ich aktywność na podstawie zawartości tygodnika „Przyjaciółka” w latach 1956-1975. Ciekawy temat podjęła w swym wystąpieniu Kornela Oblińska (inspektor policji w stanie spoczynku), charakteryzując rolę kobiet w Policji w czasach II RP.

Każdą z trzech wyżej opisanych sesji kończyła dyskusja. Następnie wznowiono obrady w równoległych sesjach: IV, V i VI.

Sesję IV, której przewodniczył Jacek Puchalski (UW), zdominowały referaty dotyczące działalności polityczno-niepodległościowo-konspiracyjnej Polek. W pierwszym z sześciu referatów (Marty Sikorskiej-Kowalskiej (UŁ), Kamila Piskały (UŁ) słuchacze mieli możliwość poznać *Niepodległościową działalność kobiet z kręgu Legionów Polskich*, w kolejnym (Anny Piesiak, UAM w Poznaniu) *Aktywność polityczną Wielkopolanek na ziemiach polskich do 1918 r.* Natomiast o działalności konspiracyjnej Heleny Szoldrskiej mówił Damian Rożek-Pawłowski (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu), zaś biografię Stefanii Tuchołkowskiej przedstawiła Anna Nadolska (UKW w Bydgoszczy).

Sesję V prowadziła Sylwia Michalska (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN). Dzięki pierwszej referentce (Barbarze Marmol-Cop, UP w Krakowie) słuchacze poznali działalność kobiecych ruchów syjonistycznych na terenach Wschodniej Małopolski w okresie 20-lecia międzywojennego. O przejmujących losach i położeniu kobiet żydowskich w getcie łódzkim mówiły natomiast Ewa Kamińska-Bużałek (UWr) oraz Izabela Olejnik (Fundacja Łódzki Szlak Kobiet). W wiek XXI przeniósł obecnych na sali kolejny referat. Wizerunek współczesnych kobiet, wyłaniający się z tekstów zamieszczanych na łamach czasopisma „Bluszcz” w latach 2008-2012, przedstawiła Magdalena Przybysz-Stawska (UŁ). Kolejne losy Gabrieli Balickiej zarysowała natomiast Aleksandra Pinkas (UW).

Moderatorem sesji VI była Katarzyna Seroka (UW). Referaty rozpoczęły się od wystąpienia Ewy Andrysiak (UŁ), która przybliżyła obecnym sylwetki publicystek i literatek – autorek tekstów, drukowanych na łamach „Gazety Kaliskiej” w latach 1893–1914. O tym, *Jak polskie pisarki definiowały siebie w kontekście XIX-wiecznych wzorów autorstwa* mówiła natomiast Teresa Świąćkowska (UW), odwo-

lując się w swym wystąpieniu do postaci Elizy Orzeszkowej, Gabrieli Zapolskiej i Narcyzy Żmichowskiej. Z kolei o Stanisławie Przybyszewskiej, „polskiej pisarce w niemieckojęzycznym Gdańsku” opowiedziała Dagmara Binkowska (PAN, Biblioteka Gdańska).

Równie owocny okazał się drugi dzień konferencji. Obrady toczyły się od rana w czterech równoległych sesjach. W sesji VII, której przewodniczyła Małgorzata Pietrzak (UW), przedstawiono referaty związane pośrednio z prasą. I tak, o aktywności dziewcząt w życiu publicznym w świetle treści pomieszczonych na łamach wybranych czasopism dla młodzieży w latach 1919-1961 mówiła dr Katarzyna Ewa Zielińska (UW). Działalność organizacji kobiecych w Polsce i za granicą, sylwetki działaczek, ich postulaty, stereotyp feministki lub sufrażystki – wszystkie te aspekty przedstawiane w polskiej prasie codziennej w latach 1917-1918 zaprezentowała natomiast w swoim wystąpieniu Elżbieta Nowosielska (Instytut Historii im. T. Manteuffla PAN w Warszawie), zaś o ewolucji obrazu kobiety w czasach III RP w odniesieniu do tekstów drukowanych na łamach czasopisma „Kobieta i Życie” mówiła Anna Szwed-Walczak (UMCS). Interesujący referat przedstawiła również Agnieszka Leszczewicz (UG), analizując reportaże interwencyjne Marii Szpyrkówny, zamieszczone na łamach czasopisma „Bluszcz” w okresie międzywojennym.

W sesji VIII moderatorem była Teresa Świąćkowska (UW). I tu większość referatów poświęcono wybranym sylwetkom kobiet zasłużonych dla nauki, kultury, literatury i życia politycznego na ziemiach polskich. Postać Natalii Gąsiorowskiej-Grabowskiej, organizatorki życia naukowego w powojennej Polsce, przybliżyła Jolanta Kolbuszewska (UŁ). Natalia Anna Michna (UJ) przedstawiła *Feministkę w patriarchalnej akademii* [Marię Gołaszewską], zaś Alicja Dusza (UJ) zaprezentowała portret Lidii Winniczuk, profesora filologii klasycznej. Z kolei o wybranych kobietach, które osiągnęły sukces w świecie nauki, biznesu i polityki oraz o ich karierach (na podstawie województwa podkarpackiego) opowiedziała Barbara Marek-Zborowska (URz).

Sesję IX, w której zaplanowano sześć referatów, prowadziła Ewa Andrysiak (UŁ). W dwóch pierwszych wystąpieniach przedstawiono starania kobiet o dostęp do zawodów: sędziego w międzywojennej Polsce (Lech Krzyżanowski, UŚ) i dziennikarza w latach 1818-1918 (Elżbieta Pawlak-Hejno, UMCS). O tym, że owe starania w odniesieniu do środowiska dziennikarskiego zakończyły się sukcesem, świadczył referat Anny Bieleckiej (UW): *Mały ekran należał do nich, czyli o fenomenie gwiazd telewizji w czasach PRL*.

W sesji X przedstawiono cztery referaty. O udziale kobiet w polskim harcerstwie mówiły dwie prelegentki: Katarzyna Marszałek (UKW w Bydgoszczy), koncentrując się na latach 1918-2019, wspominając również o ruchu skautowskim oraz Marlena Piotrowska (UWr, Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Dolnośląska, Hufiec Oleśnica), prezentując portrety naczelniczek ZHP po 1989 r. Z kolei sylwetkę *Zofii Florczak i jej spuściznę w zbiorach specjalnych Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu* omówiła Bogumiła Celer (PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk).

Sesję XI, w której przewidziano pięć referatów, prowadziła Kamila Kamińska-Chełminiak (UW). Społeczno-polityczny kontekst powstania w 1974 r. funduszu alimentacyjnego, w oparciu o analizę listów pisanych przez kobiety do

centralnych władz PZPR, Polskiego Radia i Telewizji, przedstawił Grzegorz Miernik (UJK w Kielcach). Podobnie listy kobiet, tym razem czytelniczek „Przyjaciółki”, stały się przedmiotem zainteresowania kolejnej prelegentki, Klaudii Wakułowskiej-Kapci (Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN), która w swym wystąpieniu skoncentrowała się na tym, w jaki sposób „pisały one o swojej samotności, jak się z nią czuły, czy u redakcji szukały pomocy i pocieszenia oraz jak wyglądało ich życie codzienne”. O życiu codziennym Polek w oparciu o analizę danych sondażowych mówiła również Marta Bożewicz (UW).

W sesji XII (moderator: Anna Kamler, UW) także zaplanowano pięć referatów, z czego cztery poświęcono portretom wybranych Polek: o Aurelii Wyleżyńskiej, pisarce i publicystce, mówiła Beata Wałęciuk-Dejneka (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach), o działalności artystycznej, społecznej i kulturalnej Wiktorii Goryńskiej i Wandy Telakowskiej opowiedziała Katarzyna Kulpińska (UMK), natomiast sylwetkę znanej pisarki książek przede wszystkim dla młodzieży, Natalii Rolleczek, przedstawił Sławomir Rogowski (UW).

Po zakończeniu obrad nastąpiło podsumowanie konferencji. Dziękując obecnym za udział, organizatorzy podkreślili wielość i różnorodność poruszanych w wystąpieniach tematów. Z pewnością stały się one dla większości uczestników inspiracją do badań, poszukiwań naukowych i eksploracji nowych obszarów, w których kobiety odegrały znaczącą rolę. Prelegenci w swych wystąpieniach udowodnili, iż „słaba płeć” znajdowała w sobie siłę, dzięki której kształtowała życie zarówno polityczne, jak i społeczne, naukowe oraz kulturalne, a kiedy była taka potrzeba i konieczność, brała również czynny udział w konspiracji i walce zbrojnej w walce o niepodległość Polski.

Organizatorom konferencji należą się nie tylko podziękowania za propozycję tak interesującego tematu przewodniego spotkania, ale również słowa uznania za sprawne przeprowadzenie obrad.

Magdalena Przybysz-Stawska
Katedra Informatologii i Bibliologii, Uniwersytet Łódzki

Tekst wpłynął do Redakcji 6 lutego 2020 r.

„WZORY OSOBOWE I WZORCE WSPÓŁCZESNYCH WYKONAWCÓW ZAWODÓW BIBLIOTEKARSKICH I INFORMACYJNYCH”

Ogólnopolska konferencja naukowa

(Katowice, 4 grudnia 2019 r.)

4 grudnia 2019 r. w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach odbyła się ogólnopolska konferencja na-

ukowa zatytułowana: „Wzory osobowe i wzorce współczesnych wykonawców zawodów bibliotekarskich i informacyjnych”. Jej organizatorami byli: Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej UŚ (obecnie część Instytutu Nauk o Kulturze UŚ), Katedra Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego oraz CINI BA UŚ. Patronat nad wydarzeniem sprawowała Sekcja Bibliotek Naukowych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz Sekcja Bibliotek Szkół Wyższych SBP przy Zarządzie Okręgu w Katowicach. Dodatkowo czasopismo „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” oraz portal sbp.pl objęły konferencję patronatem medialnym.

Obrady w CINI BA UŚ otworzył Jacek Tomaszczyk, zastępca dyrektora INK UŚ, który powitał uczestników konferencji i krótko przedstawił jej podstawowe założenia. Sympozjum zostało podzielone na trzy tematyczne sesje. Pierwszą z nich, pod tytułem: „Współczesna kondycja zawodów bibliotekarskich i informacyjnych” poprowadził J. Tomaszczyk. W tej sesji wysłuchaliśmy trzech wystąpień. Stanisława Kurek-Kokocińska (KIB UŁ) zaprezentowała teoretyczno-badawczy szkic ukazujący wzory i wzorce osobowe we współczesnym bibliotekoznawstwie. Autorka postawiła trzy pytania: czy istnieje zainteresowanie taką problematyką?, jaką to zainteresowanie przybiera formę? i wreszcie jakie są cechy zawodowego wzorca osobowego pracownika biblioteki?

W drugim wystąpieniu Małgorzata Bańkowska z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu zapoznała audytorium z koncepcją „turkusowej” biblioteki. Autorka przedstawiła typologię modeli organizacyjnych autorstwa Frederica Laloux z 2014 r.: organizacje czerwone – najbardziej zhierarchizowane i autorytatywne, bursztynowe, pomarańczowe, zielone i turkusowe – najwięcej samorządności i współodpowiedzialności. Poznaliśmy pluse i minusy wszystkich rozwiązań. Największy nacisk Bańkowska położyła na turkusowy wariant organizacji, zastanawiając się nad realnością jego wprowadzenia i wpływem tego modelu na wzmocnienie kreatywności zawodowej pracowników bibliotek.

W trzecim referacie Anna Matysek z INK UŚ przedstawiła architekturę informacji jako kierunek na wyższych uczelniach w Polsce. Wysłuchaliśmy informacji o kluczowych kwalifikacjach i kompetencjach nabywanych podczas studiów. Następnie autorka na podstawie ogłoszeń pracodawców skonfrontowała profil absolwenta architekta informacji z wymogami rynku pracy.

W drugiej sesji zatytułowanej: „Z historii zawodu bibliotekarza”, moderowanej przez Stanisławę Kurek-Kokocińską, wysłuchaliśmy trzech referatów. W pierwszym z wystąpień Andrzej Wałkowski z KIB UŁ przedstawił referat napisany wspólnie ze Zbigniewem Domżałem z Uczelni Nauk Społecznych (Łódź) dotyczący Mikołaja z Krakowa i Jana Taczela z Raciborza jako dwóch osobowości i wzorów dla współczesnych bibliotekarzy. Poznaliśmy ciekawe życiorysy dwóch intelektualistów żyjących i działających w XV i XVI w. Wałkowski zwrócił uwagę na wykształcenie, osiągnięcia naukowo-dydaktyczne, dbałość o interesy instytucji, w których pracowali obydwaj bohaterowie, jako cechy godne polecenia współczesnym pracownikom biblioteki.

W kolejnym wystąpieniu Tomasz Stolarczyk z Biblioteki UŁ zaprezentował wzorzec bibliotekarza zakonnego w średniowieczu i w okresie wczesnonowożytnym. Autor na podstawie analizy ustawodawstwa zakonnego u bernardynów,

dominikanów, jezuitów, karmelitów, pijarów i paulinów pokazał rolę i miejsce bibliotekarza w strukturze tych zgromadzeń. Cenione były wiedza, pracowitość, skrupulatność i dbałość o powierzone zbiory, czyli to co dzisiaj.

W trzecim wystąpieniu Katarzyna Tałuż z INK UŚ omówiła autoportrety prezentowane w blogach bibliotekarzy. Autorka poddała kompleksowej analizie blogi bibliotek publicznych, szkolnych i naukowych, badając zarówno elementy wizualne, jak i tekstowe. Podczas tej pracy Tałuż skupiła się na sposobach narracji, służących rejestrowaniu wyobrażeń i odczuć dotyczących życia zawodowego ich autorów. Jej zdaniem notujemy powolny zmierzch blogów bibliotekarzy.

W trzeciej sesji zatytułowanej: „Postawy pracowników bibliotek”, moderowanej przez Agnieszkę Łakomy-Chłostę z INK UŚ usłyszeliśmy trzy wystąpienia. Mariusz Balcerek z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu poddał analizie wzory osobowe prezentowane w konkursie SBP na „Bibliotekarza Roku” na tle amerykańskich nagród. Na podstawie informacji o finalistach plebiscytu pokazał rysujące się tendencje wybranych cech zawodowych pracowników bibliotek. W ramach porównania, autor zrobił to samo w odniesieniu do „The Librarian of the Year Award” organizowanej przez czasopismo „Library Journal”. Pokrótkę przedstawił także inne tego typu konkursy zza oceanu.

W drugim referacie Maria Kycler z CINIbA UŚ ukazała wzór osobowy bibliotekarza kształtowany i upowszechniany w Ogólnopolskim Konkursie „Bibliotekarz Roku” SBP. Autorka omówiła inicjatywę, jaka przyświecała stworzeniu nagrody, czyli podniesieniu prestiżu zawodu pracowników bibliotek, i zasady jej przyznawania. Następnie poddała analizie finalistów konkursu w oparciu o kryteria takie jak: typ reprezentowanej biblioteki, wykształcenie i rodzaj wykonywanych czynności.

W ostatnim wystąpieniu Agnieszka Łakomy-Chłosta omówiła zagadnienie kształcenia pracowników zawodów bibliotekarskich w Niemczech w odniesieniu do wymogów stawianych przez pracodawców. Przybliżyła proces edukacji bibliotekarzy u naszych zachodnich sąsiadów z naciskiem na zdobywane kompetencje. Następnie skonfrontowała te umiejętności z rynkiem pracy, reprezentowanym przez dostępne w Internecie ogłoszenia adresowane do bibliotekarzy.

Po wygłoszeniu referatów miała miejsce krótka dyskusja. Uczestników konferencji interesowały zasady przyznawania nagrody „Bibliotekarz Roku” SBP. Stanisława Kurek-Kokocińska zwróciła uwagę na skromność, jako cechę zawodu bibliotekarza. Obrady podsumował i zakończył Jacek Tomaszczyk. Organizatorzy planują wydanie drukiem wygłoszonych referatów, co bez wątpienia przysłuży się recepcji przedstawionych w Katowicach treści w środowisku bibliotekarzy.

Mariusz Balcerek
Wojewódzka Biblioteka Publiczna –
Książnica Kopernikańska w Toruniu